

MERT LESNEK RÁNK A HOLTAK

(As the Dead Prey Upon Us)

CHARLES OLSON

Mert lesnek ránk a holtak,
ők a holtak mibennünk,
ébredjeteK, alvóim, kiáltom felétek,
bogozzátok szét a lét hálóját!

Meglöktem a kocsit, olyan régen állt ott, nem használtam.
Éppen csak levegő kell a gumikba, gondoltam.
De hirtelen fölöttem tornyosult a hatalmas alváz, és a hátsó
köpenyek
már csak gumi meg kordszálak voltak egymásba kuszálódva

mint a holt lelkek a nappaliban, anyám
köré gyűlten, egyik-másik óvatosan lehajol, hogy
átosonjon a vetítógép sugara alatt, lemez
szól a gramofonból, s ők mindnyájan
vigasztalanok a pokolban élt élet silányságától.

A jobbomon ülő fiatalemberhez fordultam, és megkérdeztem, „Mi-
lyen az élet ott?” És hevesen tiltakozott, ne is kérdezze, nyomor-
ultak vagyunk, nyomorultak. És hirtelen csupa plakát volt a szo-
ba, műszaki ábrák a falakon fékbetétekről meg más autóalkatré-
szekről, színes kartonképek, a halottak meg egyiktől a másikig lő-
dörögtek, éppúgy unatkoztak visszatérvén az életbe, mint a pokol-
ban szoktak, nyomorultan s csupa gépezetre hagyottan

anyám, hús-
vér elevenen aludt, mint régen, amikor beléptem a házba, gyakran
találtam őt így a hintaszékben a lámpa alatt, és felébredt, ahogy
hozzáléptem, mint mindig régen is most értettem meg, hogy visz-
szatér a házba hetente egyszer, és vele ismeretlen fiatalok hada,
köréje sereglenek a halálban éppúgy, mint az életben tették hason-
lóan öltözött emberek

Jaj a holtak!

és az indián asszony meg én
járni tanítottuk
a kék szarvast

és a kék szarvas beszélni kezdett
a szomszéd szobában,
mint ahogy a négerék beszélnek

mintha kretént tanítaná járni
beszéde meg
mint öregasszonyok
kényszeres fecsegése

mi meg körbesegítettük a szobában
mert zoknit keresett
vagy cipőt a patájára
merthogy most emberi

képességeket nyert el

Az öt akadályban ember és angyal
kerül a hálóba, hatalmas hálókba
melyek a létezés szintjein kiterülnek, a hálók rétegeibe,
melyek lenyűgözik a létrák fokain a föl-le járó
angyalokat
démonokat
és embereket

Sétáltasd a kretént
Hallgasd a gramofonzenét

Hadd lökjék az autót
a fehér kerítés sarkába,
hiszen fehér szék, nem egyéb. A tisztaság
csak pillanata a létnek, aztán jönnek a húzóhálók

újra

Az öt akadályban elrejtőzik
a tökély

10 percet
fogok
késni.

Húsz perccel 9 előtt
lesz már. Nem is tudom.

a kocsni nélkül

hogyan juthatnék oda

Ó, nyugodj meg, anyám, nem tudom,
hogyan tehettem volna másképp,
amit tettem s amit nem.

Hogy minden héten visszajössz
hogyan elalszol
és fejed jobbra billen

hogyan éppúgy jelen vagy
amikor megjövök mint
amikor még éltél

hogyan éppoly valós vagy, és tested
olyan, amilyennek ismertem, hogy veled
a társaság, melyhez hozzászóktam régen

de ó, hogy mindnyájan
oly talminak érzitek az egészséget!

ó, nyugodj, anyám, mert mammut-dolgok
jönnek s mennek
az élet létráin

A hálókon, melyekbe belekuszálódunk. Ébredj,
lelkem, hadd áradjon erő a lét utolsó
redőjébe, ne maradjon nyoma se a föld színén
autógumik vásznának és gumirecéinek. Hadd múljon el akár
anyád is. Hadd jöjjön a paradicsom, és semmi más
Az a kétségbeejtő, hogy a pillanat,
mely paradicsom is (a boldogság
a paradicsom) belefoszlik
a következő pillanatba, s az erő
továbbáramlik a következő történésbe

Csoda-e hát, hogy
anyám visszajár?
E had nem
keresi-e méltán a szobát,
ahonnan boldogságot
remél? Nem panaszkodtak
az életre, látni való volt,
hogy csak a mozit akarták, egymást,
egymás közt akarták eltölteni ott az időt,
ahol minden valódi, még a színes kartonképek is,
el akartak jönni a pokolból

A pokol
nyomorúságából

Ó, lelkek, élők és holtak,
ébredjetek, még ha éppen alvóban is, még alvóban is
meg kell tudnotok, milyen szél az,
még ha az ocsmány autó olajteknője alatt is,
mely fölemeli, viszi, eltakarítja renyhe súlyát
a sok árunak, gépnek, szórakozásnak, ételnek, az indián
asszonyoknak,
a mocskos kék szarvasnak, a 90-szer 120-as „Látképek”-nek,
az ormótlan régi háznak, a telezsúfolt belső szobának
fölemeli a lomha hálókat

és eltűnnek, mint a kísértetek,
mint a pókháló, mint a semmi
az ember keze elől

A huzat! Kell a huzat,
mert különben behalsz. Ami azt jelenti,
sose halsz meg: borzalmát

elmúlásnak és minduntalan
visszajövetelnek, vissza
a pillanatokhoz, amelyeket nem éltél meg
Ó, anyám, ezt nem végezhetem el,

nem élhetem meg, amit te elmulasztottál,
én saját létem hálójában vagyok

Én akarom a halált. Én azt a pillanatot is szeretném
tökéletesnek

Ó, lelkem, surranj ki
a kerékfogak közül

II

Az élve meghalás (az igazi halál)
véghetetlen, az örökkévalóság
a hamis ügy
A csomó az más dolog, minden topológiai
sarok önmagát jelenti, és nincs kard, mely
elvághassa, minden csomó a maga tüzetől ég,
minden csomót, melyből e háló összeáll,
a kéznek kell szétbogoznia,
a csomókat mind természetük szerint. És csak az érintés

avathatja a csomót a maga lángjává

(ó, anyám, ha egyszer megérintettél volna

ó, anyám, ha egyszer megérintettél volna)

Az autó nem gyulladt be. Groteszki
hulla, az alját nem is
nézhettem meg. Az öreg

arrébb lökte, míg alulról
mustrálgattam, és beállította a léckerítés sarkába,
mintha csak anyám kuttyája volna?

vagy gyerek kisszéke

Az asszony,
ott játszott a fűvön
a fiával (a szomszédasszony)

dühös lett rám, merthogy
az a micsoda átrepült a gyepre, át
a járóka vagy micsoda lécei közt

én meg elég gorombán szóltam vissza arra,
hogy aki műanyag tárgyakat használ,
az tudhatja, hogy csúszósalk és

törhetnek, hogy én nem gondolhattam arra,
hogy a fia megsérülhetett volna
attól a micsodától, amit áthajítottam

hozzájuk.

Szóval akkor mentem be a házba,
és elképedésemre ott találtam
anyámat, ott ült,

ahogy mindig szokott, ahogy mindig,
örökké ott kell majd üljön tán, fejét
álomba ringatva? Ébredj, ébredj, anyám,

milyen szél emel majd föl téged
örökre a talmiságból,
tesz majd gazdaggá, gazdaggá

ahogy mind a többiek is

áhitják áhitják áhitják?

Igazuk van. Jussunk mind,
amit szeretnénk. Nem nyugodhatunk
bele, hogy nem kapjuk meg. Egyetlen út van előttünk:

a hálók, melyekbe kuszálódtunk, lángok

Ó, lelkek, égjetek
éltetekben, égjetek most,

hogy békétek legyen
majd örökké, hogy legyen meg,

amit áhítotok

Ó, lelkek,
áradjatok belé mindenbe,
ne csúszhasson át ujjaitok közt
egyetlen csomó sem

ne hagyjátok senkinek azt mondják
aludjatok csak, míg a háló
hites kezetek közt fut

Ami ott fut, csak
az, ami van, ami lesz, ami
megvolt, az a pokol és a menny
az a föld, melyről lehaladva átrobbanunk
a lángfüggönyön, mely ott rejlik
a csomókban, mert minden csomó fal, mely
rátok vár, hogy szétrobbantsátok

a lét hálói

csak akkor lesznek örökkévalók, ha alusztok, míg
kezeteken dolog van. Módszer, módszer

Téged hívlak én is, hogy
 segíts a férfinek, de a legtöbbet az asszonynak,
 mert ő tudja a legtöbbet, az asszonynak, hogy
 ébredésre bírhasa a férfit. Ébredjetek, férfiak,
 ébredjetek

Megkérem anyámat,
 hogy aludjon el. Megkérem,
 hogy maradjon a székben.
 Az én széke
 ott a kerítés sarkában.
 Anyám a kockaköből épített kandallóhoz ül. A kék szarvassal
 nem kell törődnünk többé.

És ha átjárja majd a boldogság őt, megnyugszanak
 a lelkek is, akik bennünket
 zaklatnak. Az autót pedig

elvontatták.

VÁLTOZATOK GERALD VAN DE WIELE-NEK*

(Variations Done for Gerald Van De Wiele)

I. LE BONHEUR

som pelyhez be
 mindent, ami zöldell

a szirmok
 az útra szállnak az
 az almafáról

gyászoló gerlék
 jelzik a délután
 múlását, a szilvavirágokba
 méhek bújnak

* Rimbaud utolsó, *O saisons, o chateaux* című versére (A fordító jegyzete).

a reggel
hirtelen kél, áprilisi
hold teljétől kék az ég

nőzirom és orgona, madarak
madarak, sárga virágok,
fehér virágok, a dízel
húzza az ekét
szakadatlan

ahogy a kecskefejő,
az éj traktora, nyekergi
dalát

és senki más madár, csak mi
sürgünk még annyit (O saisons, o chateaux!)
Délires!

Van-e lélek
hibátlan?

Senki sem tanulmányozza
a boldogságot

Valahányszor szól a kakas,
köszöntöm

Irigységre többé nincs
mentségem. Életem

elnyerte rendjét: az évszakok
elragadják

a lelket és a testet, és gúnyt űznek
tétova igyekezetünkéből. A halál órája

az egyetlen eltévelyedés

II. AZ ELRENDELÉS

som pelyhezi be
a zöldet

lehullanak a szirmok az almafáról,
hogy lábunk járhasson rajtuk

annyi a madár, hogy
délután lármájuk

megbolondít, s a rengeteg méh is,
mely hirtelen mindent ellep

Tavaszi lévén tudjuk, most a szem
reggel minden dolgot

különvalónak lát, de
délre egymásba olvadnak

és éjjel csak a bolondok:
a telihold, a kecskefejő

meg mi sürgünk. Sürgünk,
ha teret hagy nekünk e pofaszakállas

madár, e reszelőhangú lappantyú, és ha hagyja,
a hold lesz a mi beszédünk, megkérdi majd,

van-e lélek, mely
nem hibázik?

megteheted tán, hogy nem törődsz
a bűvös tudománnyal,

a boldogsággal? hallod-e
a kalkasszót? tudod-e az elrendelést,

hogy nem lehet benned irigység, hogy életednek
megvan a rendje, hogy az évszakok

téged is elragadnak, hogy test és lélek
csak akkor egy, ha ebben a lombikban

egyesültek? hogy másképp az igyekezet
igyekezet marad? És hogy menekvésed órája

halálod órája lesz?

III. A TAVASZ

a som
beragyogja a nappalt

Áprilisi hold
pelyhezi be az éjt.

hirtelen temérdek
a madár.

A virágokat megrohanják
a méhek, a gyümölcsfák virága

szerteterül a földön, hajszolja

a világot a szél meg az eső. S a zaj —

még az éjt is teledobolja
a kecskefejből, és mi is sűrőgni

kezdünk, szántunk, költözünk,
kitörünk, szerelmesek leszünk. Az elveszett

titok magát sem nem rejti, sem
el nem árulja, jeleket mutat

fel. Mi pedig rohanunk,
hogy beérjük. A lelket

ostorozza a test. Hatalmas vágya
orvosságot követel,

A zúgó tavaszban
 átváltozásokat. Az irigység
 elkotródik. A test és a lélek hibáját
 — hogy nem egyek —

s az egyenességet hirdeti csengőn
 a hajnali kakas: köszöntünk

téged, kontárkodást nem tűrő évszak

Holdnyugta, Gloucester, 1957. december 1., hajnal 1:58
 (Moonset, Gloucester, December 1, 1957, 1:58 a. m.)

Isten veled vörös hold
 E színbe mellyel lenyugszol
 a Szorostól nyugatra odaképzelném
 örökké Anyám

E hónapban lesz 47 éve
 hétfő volt, reggel 9
 lenyugodtál én emelkedek remélem
 szabadnak amilyen igazán
 Te is lehettél Nem
 az a szenvedő aminek mutattad
 nekem eljátszottad magad Kelj
 föl Anyám belőlem
 Átkozott vagy Átkozott vagyok
 hogy félreismertelek

Meg is halhatok most hogy élni elkezdtem

KODOLÁNYI Gyula fordításai

LEXIKON-CÍMSZÓ OLSONRÓL

OLSON, Charles John (1910. dec. 27., Worcester, Mass.—1970. jan. 10., New York) a század egyik legjelentősebb, fontosságához mértén alig ismert amerikai költője és esszéistája. 1946-ban politikai befolyásával eléri, hogy elsőnek járhatson be a washingtoni St. Elizabeth börtön-

kórházban fogva tartott Ezra Poundhoz. Vitatkozik Pound politikai mézeteivel, egoizmusától berzenkedik, de költőként óriásnak s a maga költői indulására nézve döntő hatásúnak tartja őt. Ekkoriban írja első ismert verseit, melyeknek egyelőre helyt adnak a vezető irodalmi bulvárlapok (*Harper's, Atlantic Monthly*). Több mint két évig jár be Poundhoz beszélgetni, szívésségeket tenni, de 1948-ban a személyes kapcsolat az eleve meglévő disszonanciák miatt megszűnik, ha nyílt szakításra a két költő életében nem is kerül sor. O. első verskötetete, az *X & Y* 1949-ben jelenik meg. 1948 őszétől, a Bauhaus-festő Josef Albers hívására O. Dahlberget helyettesíti a Black Mountain College-ban (North Carolina). Ezt a bölcsészeti és művészeti főiskolát (1933—1956) John Dewey organikus pragmatizmusa és a Bauhaus modernizmusa formálta ki a harmincas években, és a háború után bölcsője lett az ötvenes évek új amerikai művészetének. Tanított vagy tanult ott, vagy részt vett a közös vállalkozásokban a zeneszerző John Cage, a táncos és koreográfus Merce Cunningham, a festő Jackson Pollock, Robert Rauschenberg, Willem de Kooning és Allan Kaprow, vagyis az absztrakt expresszionizmus, a pop art és a happening úttörői. Sok művészt és gondolkodót maga O. hívott oda, 1951-től állandó tanára, majd az anyagi csődig és felszámolásig rektora lévén e szabálytalan s azóta is páratlan peripatetikus iskolának. Így jött létre tanárokból és tanítványokból az újabb amerikai költészet legfontosabb, máig (1981) ható szellemi műhelye, a Black Mountain-i költőcsoport is. Tagjai Robert Duncan, Robert Creeley és Denise Levertov, akit azóta a maguk útján, de O.-t meg nem tagadva lettek nagy költők, valamint Cid Corman, Paul Blackburn, Leroi Jones, Ed Dorn, John Wieners, Michael Rumaker, Ed Sanders, Jonathan Williams. Nélkülük, az ő új magatartásuk és új esztétikájuk nélkül nem jöhetett volna létre az új költészet nagy áttörése 1960-ban a Donald Allen-féle antológiával (*The New American Poetry*, Az új amerikai költészet). Amint merítették az avantgard szellemét átmentő San Franciscótól (Kenneth Rexroth, Kenneth Patchen), ők adták a döntő bátorítást az új San Franciscónak (Allen Ginsberg, Lawrence Ferlinghetti, Gregory Corso, Gary Snyder, Jack Kerouac), vagyis az úgynevezett beat-nemzedéknek. Poétikai kiindulásuk O. híres tanulmánya, a „Projective Verse” (A projektív vers, 1950). Lényegében a Pound és W. C. Williams elveit tovább sarkító expresszionista prozódia meghirdetője ez a kiáltványnak is bátran nevezhető, jellegzetesen olsoni nyelven megírt rövid írás. Az amerikai vers megújulását az amerikai köznyelv (vagyis nem angol és nem irodalmi versnyelv) ritmusának és buja, kusza bőségének inspirációjától várja O. Az említett festők törekvéseivel rokon, hogy a mű születésének csíráját az elemi alkotó gesztusban keresi, amikor a költő teljes külső és belső valósága, test és lélek egyesül, és megteremti magát egy szükségyszerű kijelentésben. Nemcsak metaforának szánja O. azt a megállapítást, hogy a mértéknek és a verssor hosszának a *lélegzet* a megterem-

tője. A versben szerinte a teljes tudat és az egész metabolizmus részt vesz. Az organikus szabad vers újjáfogalmazása ez, mely szerint (mint ahogy Eliot is mondta) a szabad vers egyáltalán nem *szabad*, csak a metrum és a zárt formák önkényességét akarja levetni. E poétika megértéséhez ismerni kell O. más esszéit és leveleit is. Ezekből világos, hogy szemben az absztrakt expresszionizmus festőivel, a verset O. mégsem analitikus, hanem szintetikus műnek tartja, vagyis az elemi teremtő gesztus benne olyan nagy formákba kell rendeződjön, amelyek nemhogy kizárják a világ sokrétűségének visszaadását, költői újjáteremtését, hanem éppen hogy magukba foglalni, kifejezni szeretnék. O. verseiben ezt egy másik modernista módszer, a kollázs szolgálja, vagyis elütő tónusú, különféle eredetű szövegek (beszédtöredékek, hosszú idézetek) váltogatása, a versközegbe szövése. De maga a teremtő gesztus pillanata sem homogén; nem lényeg és nem párlata a létezésnek, hanem eredője, jelentése az *itt és most*nak, biológikumnak és pszichológikumnak, múltnak és jelennek, az egyénnek és a helynek. Noha a forma kérdéseinek hatalmas figyelmet szentel O., ilyen tárgyú gondolatai mindig átszövődnek más érdeklődésével: történelmi, antropológiai, kultúr-morfológiai megfigyelésekkel. 1948-ban az amerikai kultúra jellegzetes formáiról tervezte könyvet. 1951- és 1952-ben hosszú hónapokat tölt a Yucatan-félszigeten a maya emlékek tanulmányozásával. De amint sohasem érzi jól magát a politikus vagy az egyetemi tanár konvencionális szerepeiben, ezekből a vállalkozásokból sem lesz tudományos mű a szó megszokott értelmében, hanem különös esszékönyvek és levélgyűjtemények, melyekben műveltség, szemlélet, és stílus utánozhatatlan, hol tömörre kovácsolt, hol ismét csak nagy művészre vallón szertelen művé alakul. Ilyen a Moby Dick-könyv; ilyenek a levelek Cormannhoz, aki az *Origin* szerkesztője és kiadója volt; ilyenek a Creeleyhez írt Maya levelek (*Mayan Letters*, 1953). A négy prózákönyv utányomása valamint a Creeley-szerkesztette Válogatott írások (*Selected Writings*, 1967) bizonyították először nagyobb körben O. szellemi léptékét, de ezek is csak 1967-ben, ill. 1968-ban kerültek forgalomba, vagyis alig néhány esztendővel O. halála előtt, az ellenkultúrával és az avantgarddal rokonszenvező New York-i New Directions és Grove Press, valamint a londoni Jonathan Cape kiadásában. O. többi prózákönyvét és 1960-ig a verskönyveit is *kis kiadók* (little publishers) adták ki: jobbára költő barátok, akik maguk szedték és nyomtatták ki a könyveket, kevés példányban. Így második verskötete, *In Cold Hell, In Thicket* (A hideg pokolban, a sűrűben, 1953) Creeley gondozásában, Mallorcán; a Maximus-versek első három gyűjteménye a Jonathan Williamsban (Stuttgart, 1953. és 1956., New York, 1960.). O. átértékeli az írószerepet is, másképp éli, mint ahogy bevett volt az elmúlt néhány száz évben, a Gutenberg-korszakban. Beéri azzal a „közönséggel”, amellyel felolvasó körútjain közvetlen kapcsolatba kerül, nem teszi meg az intézményesített lépéseket azért, hogy

művei az ő személyes életterén túlterjedjenek. Tudatos visszatérés ez a *poliszhoz*, és a kéziratos irodalom egykori bensőségéhez, az *átlátható* közösséghez, hiszen néhány száz példányos könyvet a mai sokmillió könyvfogyasztó *közönség*ek mellett bizvást tekinthetünk kéziratgyűjteménynek. O. szerint a *közönség* az ipari társadalom reménytelenül elidegenedett tüneménye, s lényege nem a részvétel, hanem a nézősködés (*spectatorism*). O. és Duncan akkor lesznek csak szélesebb körben ismertek, amikor az ellenkultúra saját kiadói és intézményei a hatvanas évek végére önálló hálózatot teremtenek Amerikában, melyet a diákság és az értelmiség anyagilag is fenntart. Elsősorban Kaliforniában, amely ma is szellemi otthona az O. nyomán megindult költői irányzatoknak. O. műveinek nagyobb része, különösen a gyorsírással lejegyzett vagy hangszalagra rögzített előadásai, csak halála után, barátai és tanítványai gondozásában jelennek ezért meg. A fontosabbak: *The Special View of History*, 1970, (rosszul fordítva:) Különvélemény a történelemlről; *Poetry and Truth*, Költészet és igazság, 1971; *Additional Prose*, További próza (= hozzáférhetetlen kiskönyvek másodkiadása), 1974; *The Post Office*, A posta (= memoár édesapjáról), 1975. Mint az eddigiekből láthattuk, O. gondolkodásának mozgatórugója a szerves közösségek felbomlása az ipari társadalomban, s a velejáró lelki és kulturális üresség. O. nemcsak kórképet ad, hanem keresi a *küszöbönálló* (*posztmodern*) történelmi korszak kibontakozó értékrendszerét maga körül. Robusztus, az érzékekben és az észben bízó alkatától idegen a borúlátás. Hatással volt reá D. H. Lawrence pogány optimizmusa, amely szellemileg a túllépést jelenti Európa örökségén, olyan jövőbe, amelynek értékeihez Ázsia és Afrika, az indiánok és a mayák, Bolyai és Einstein mind természetesen járulnak hozzá. O.-ra bizonyítható hatással volt Marx, Horkheimer, a Gestaltlélektan és Jung. Gondolatrendszerében erős párhuzamok találhatók Heidegger lételméletével, Merleau-Ponty fenomenológiájával és a strukturalizmussal. Ő maga Alfred North Whiteheadre hivatkozott a leggyakrabban, és verseiben gyakran előbukkan a *Process and Reality* (Folyamat és valóság, 1929) sajátos terminológiája. Hérakleitoszi elme, akinek különösen kedvesek voltak a Szókratész előtti görög filozófusok, s egyikük, a tyrosi Maximus, a Maximus-versek költői énjének egyik hangja lett. O. korai létfelfogása szerint a világ egyszeri, megismételhetetlen konstellációkba teremti szüntelen újjá magát, s az egész, a szerkezet sosem *a priori* forma, hanem mindig új formációt ad ki. Később, Whitehead és Jung hatására, hajlik elfogadni, hogy a formák, a szerkezetek, a mítoszok, minden változatosságuk ellenére, véges számú ideális lehetőség közül kerülnek ki. Költői elismertséget O. 1960-ban, a *The Distances* (A távolságok) című kötetével szerzett magának. Ez volt a Maximus-cikluson kívüli verseinek első nagyobb gyűjteménye, melyet a Grove Press adott ki sok példányban. Ezek a „rövid”, vagyis *nem* „lírai” versek még a beszélő hangnemével sem különböznek a Maximus-ciklus egyes darab-

jaitól, ami közvetve bizonyítja a nyilvánvaló ténnyt, hogy Maximus egyben O. költői alteregója is. A Maximus-versek kíséreltet a költészet felnyitására, Pound *Cantoinak* és W. C. Williams *Patersonjának* nyomán haladva, de más középpont vonzaskörébe rendezve igen változatos témájú és texturájú verseket. Helyt kapnak bennük O. fent említett, szerteágazó figyelme gondolatai, hol elvont kifejtésben, hol érzékletes konkrétsággal. Ezekre a versekre a rendkívüli energiák áramlása és a töredezettségben kinyilvánuló finom sokszólamúság a jellemző. Ez a látszólagos töredezettség — a félmondatok, hirtelen váltások és visszautalások, a nyitva hagyott sorok s a nyitva maradó vers — eltéveszthetetlen sajátosága az olsoni módszernek, az olsoni hangnak. Ugyanez a szellem villog és cikázik az esszéik stílusában is, egy anyagból van az egész olsoni mű. Meg kell tanulni ezt a nyelvet, hogy érthessük és élvezhessük; a hivatalos kritikusok közmondásos szellemi renyhesége is közrejátszott O. hosszú bojkottjában. Elere későbbi útjelzői: Black Mountain bezárása után Gloucesterben él, s onnan ruccan ki az egyre sűrűsödő felolvasó körutakra és fesztivál-meghívásokra. 1963-ban a buffalói egyetemen (New York állam) lesz vendégprofesszor. Csatlakozik hozzá ott Creeley, Wieners és Ginsberg is. O. 1961-ben és 1965-ben kisebb irodalmi díjat kap. 1965-ben Spoleto-ba és Bledbe hívják meg. 1969-ben a storrsi egyetemen lesz professzor, Connecticutban. November végén kórházba kerül, hat héttel később meghal. 1968-ban Jonathan Cape kiadja a második Maximus-gyűjteményt (*The Maximus Poems*, IV., V., VI.), és halálakor már szinte kész ugyanott a rövid versek teljes gyűjteménye is (*The Archeologist of Morning*, A reggel régésze, 1970). O. kéziratait és leveleit a storrsi egyetem vásárolja meg, és George Butterick munkájának eredményeként szinte évente jelennek meg ismeretlen O. írások azóta. 1975-ben a Maximus-ciklus harmadik kötetét adják ki Londonban és New Yorkban. A hetvenes évek második felében sok rövid tanulmány mellett három komoly monográfia jelenik meg O.-ról, Butterick pedig magyarázó forrásgyűjteményt szerkeszt a Maximus-versekhez (*A Guide to the Maximus Poems of Charles Olson*, 1978). 1974-ben tudományos folyóirat indul, O.-különszámmal a posztmodern irodalom tanulmányozására, s ezzel végleg megtörik az Új Kritika hegemoniája, amely Pound, Williams, a Black Mountain-kör és a San Francisco-iak költészetét szinte mindmáig kirekeszteni igyekszik a hivatalos irodalmi köztudatból. (*Boundary 2*, Binghamton). Magyarra Nagy László fordította O. néhány fontos versét, utoljára éppen halála előtt. A hagyományok és a szemlélet különbségei ellenére, a „Menyegző” és a „Husvételi legenda” költőjének vonzódását O.-hoz szükségszerűnek érezzük. *Irodalom: Sherman Paul, Olson's Push: Origin, Black Mountain, and Recent American Poetry*. 1978; Robert von Hallberg, *The Scholar's Art*, 1978; Paul Christensen, *Charles Olson: Call Him Ishmael*, 1979.

KODOLÁNYI Gyula